

Таким чином, дотримуючись усіх правил уникнення надзвичайних ситуацій забезпечить себе від виникнення небезпечних для умов життя ситуацій. Якщо така ситуація відбулася у вашому навчальному закладі ви маєте діяти згідно з чинними правилами безпеки [5].

Список використаної літератури

1. Дії в разі виникнення пожежі. Режим доступу: <https://don.kyivcity.gov.ua/content/dii-u-razi-vynykennya-pozhezhi.html>.
2. Навчальні матеріали. Режим доступу: https://pidruchniki.com/12810419/bzhd/nadzvichayni_situatsiyi;
3. Охорона праці в закладі. Режим доступу: <http://znz12op.blogspot.com/p/12-12-1.html>.
4. Уникнення надзвичайних ситуацій. Режим доступу: http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=1578.
5. Формування знань у дітей старшого дошкільного віку про правила безпеки життя методом проблемних ситуацій. Режим доступу: http://4ua.co.ua/pedagogics/yb2ad68b4d53a88521306d26_1.html.

ДЖЕРЕЛА НЕБЕЗПЕКИ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Зозуля Л. В.
м. Полтава

Анотація. У статті мова йде про формування і розвиток знань з небезпек у студентів.

Ключові слова: дидактичні умови, джерело небезпеки, небезпека, небезпечна ситуація, вражаючі фактори, шкода.

Небезпека – це процеси, явища, об'єкти, властивості предметів, що здатні негативно впливати на життя і здоров'я людини. За характером небезпеки мають природне і антропогенне походження. Дія небезпек проявляється через вплив уражаючих факторів. Уражаючими називають такі чинники життєвого середовища, які за певних обставин завдають шкоди людям і їхнім системам життєзабезпечення, призводячи до матеріальних збитків.

Наслідки дії небезпек на людину або навколишнє природне середовище характеризуються категорією шкоди. Види шкоди для людини – це травми, захворювання, смерть, матеріальні збитки. Поширеним кількісним показником є поняття ризику як імовірності спричинення людині тієї чи іншої шкоди тими чи іншими небезпеками. За соціально-культурною прийнятністю ризику бувають надмірні, гранично допустимі, прийнятні та знехтувані.

Відомі такі види середовища життєдіяльності: природне, виробниче і побутове. Виробниче і побутове середовища входять до складу більш широкого поняття техносфера. У кожному із середовищ існують джерела небезпеки, взаємодіючи з якими людина зазнає впливу відповідних видів небезпек.

За джерелами походження небезпеки бувають: природні, техногенні, соціальнополітичні, комбіновані (природно-техногенні, природно-соціальні, соціально-техногенні). Кожний вид небезпеки діє на людину та її життєдіяльність через характерні вражаючі чинники.

Природні джерела небезпеки – це природні об'єкти, явища природи та стихійні лиха, які становлять загрозу для життя чи здоров'я людини (землетруси, зсуви, селі, вулкани, повені, снігові лавини, шторми, урагани, зливи, град, туман, ожеледі, блискавки, астероїди, сонячне та космічне випромінювання, небезпечні рослини, тварини, риби, комахи, гриби, бактерії, віруси, заразні хвороби тварин та рослин). Техногенні джерела небезпеки – це робочі машини (транспортні засоби, підйомнотранспортне обладнання тощо), використання горючих, легкозаймистих та вибухонебезпечних речовин і матеріалів, підвищені температури і тиск, електрична

енергія, хімічні речовини, різні види випромінювання (іонізуюче, електромагнітне, віброакустичне). Соціальні джерела небезпек – це незадовільний матеріальний стан, погані умови проживання, страйки, повстання, революції, низький культурний і духовний рівень. Наведені джерела породжують такі небезпеки: алкоголізм, проституція, наркоманія, бродяжництво, злочинність та ін. Політичні джерела небезпек – це конфлікти на міжнаціональному і міждержавному рівнях, духовне гноблення, політичний тероризм, ідеологічні, міжпартійні, міжконфесійні та збройні конфлікти, війни.

Джерела природно-техногенних небезпек – це смог, кислотні дощі, пилові бурі, зменшення родючості ґрунтів, виникнення пустель та інші явища, породжені людською діяльністю. Джерела природно-соціальних небезпек – це наркоманія, епідемії інфекційних хвороб, венеричні захворювання, СНІД та ін. Джерела соціально-техногенних джерел – це професійна захворюваність і професійний травматизм (явище в певній галузі чи регіоні країни, яке приводить до зменшення продуктивного потенціалу суспільства, соціальної напруженості, підвищення загальної захворюваності населення, соціальних конфліктів), психічні відхилення та захворювання, викликані виробничою діяльністю, масові психічні відхилення та захворювання, викликані впливом на свідомість і підсвідомість засобами масової інформації або спеціальними технічними засобами, токсикоманія та ін. Однак наявність джерела небезпеки ще не означає, що людині обов'язково має бути завдано шкоди, а свідчить про можливість утворення небезпечної ситуації, при якій і з'являється підвищена ймовірність завдання шкоди за допомогою вражаючого фактора.

За наслідками впливу на організм людини вражаючі фактори поділяються на шкідливі і небезпечні. Шкідливими факторами життєвого середовища називають процеси, явища, предмети, речовини, які при тривалій дії на організм людини призводять до погіршення самопочуття, зниження працездатності, захворювання. Небезпечними факторами життєвого середовища називають процеси, явища, предмети, речовини, які призводять до ушкоджень організму (травм, опіків, обморожень тощо) та до раптової смерті.

За походженням вражаючі фактори бувають фізичні, хімічні, біологічні, психофізіологічні. До фізичних належать: підвищена швидкість руху повітря; підвищена або знижена відносна вологість повітря; підвищений або понижений атмосферний тиск; недостатнє освітлення; підвищений рівень статичної електрики, іонізаційного, електромагнітного та акустичного і вібраційного випромінювання; рухомі технічні системи; конструкції, що руйнуються тощо. До хімічних належать: токсичні, подразнюючі, задушливі, сенсibiliзуючі, канцерогенні, мутагенні, наркотичні хімічні речовини і сполуки. До біологічних належать: макроорганізми (рослини та тварини); мікроорганізми (бактерії, віруси, рикетсії, спірохети, грибки, найпростіші). До психофізіологічних належать: фізичні перевантаження (статичні, динамічні); нервовопсихічні перевантаження (розумові перевантаження, перевантаження аналізаторів, монотонність праці, емоційні перевантаження). Суттєвою ознакою джерел небезпеки і вражаючих факторів є їх неочевидність, прихованість (потенційний характер). Для того, щоб виникла небезпечна ситуація (можливість прояву небезпеки або її прояв), необхідна причина або умова як «пусковий механізм», що переводить потенційні вражаючі фактори в реальні.

Звідси слідує, що операційний компонент безпечного мислення студентів спрямовується на мінімізацію впливу небезпек як складової системи управління безпекою життєдіяльності і включає такі дії: виявлення небезпек; визначення характеру впливу небезпек на людину; оцінка діючих небезпек; використання діючих нормативно-правових актів, що регулюють безпеку за наявності конкретних

уражаючих факторів; розробку організаційних, санітарно-гігієнічних і технічних заходів безпеки; використання методів оцінки заходів безпеки та ін.

Список використаної літератури

1. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання-Прес, 2003.– 397 с.
2. Безопасность жизнедеятельности: Учебник для вузов / [Белов С. В., Девисилов А. В., Ильницкая А. Ф. и др.]; под общ. ред. С. В. Белова.– М.: Высш. шк., 2007. – 616 с.
3. Желібо Є. П. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / Є. П. Желібо, Н. М. Заверуха, В. В. Зацарний / За ред. Є. П. Желібо і В. М. Пічі. – К.: «Каравела»; Львів: «Новий Світ-2000», 2001. – 320 с.
4. Інструкції з охорони праці і техніки безпеки в закладах освіти / Н. Мурашко.– К.: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с.

ВИЗНАЧЕННЯ ПІДХОДІВ ДО НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ ОСНОВАМ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

*Алексеева Н. Ф.
м. Полтава*

Анотація. Актуальність статті зумовлена необхідністю вирішення проблем безпеки в сучасному суспільстві. Навчання основам безпеки життєдіяльності проводиться в рамках навчальних предметів в загальноосвітніх навчальних закладах. На основі аналізу літератури виявлено відсутність єдиних методичних підходів до викладання предметів природничого характеру. Існує необхідність впровадження до навчальної програми в загальноосвітніх навчальних закладах інтегрованого курсу «Природничі науки».

Ключові слова: безпека життєдіяльності, екологічна безпека, сталий розвиток, підходи до навчання, ефективність навчання, безпека середовища.

Мета дослідження: визначити, теоретично обґрунтувати підходи до навчання школярів основам безпеки життєдіяльності.

Об'єкт дослідження – процес навчання школярів основам безпеки життєдіяльності у загальноосвітніх навчальних закладах.

Предмет дослідження – навчання школярів основам безпеки життєдіяльності у загальноосвітніх навчальних закладах.

Високі темпи соціальних перетворень дають підставу характеризувати сучасне суспільство як нестабільне, що породжує різні види ризиків. У цих умовах велике значення набувають проблеми соціальної безпеки. Їх вирішення залежить як від заходів, що вживаються на макрорівні (держави і соціальних структур), так і мікрорівні (індивідуальних соціальних взаємодій, окремих людей). Ідеї забезпечення безпеки пронизують ідеологію постіндустріального суспільства. Поняття безпеки розглядається в загальному контексті з проблемами забезпечення якості та рівня життя населення, досягнення сталого розвитку суспільства, екологічної рівноваги [4].

У сучасному суспільстві забезпечення колективної і особистої безпеки є пріоритетним завданням соціальної політики держави. Підвищення ефективності заходів щодо забезпечення безпеки тісно пов'язане зі створенням умов для відповідальної поведінки у колективних суб'єктів і окремих особистостей. Пріоритетним є завданням по формуванню культури безпечної життєдіяльності, яка знаходить вияв у побуті, на виробництві, в різних сферах суспільної діяльності.

В українському педагогічному співтоваристві відсутня система предметних понять, що відображають взаємозв'язки природного, соціального і техногенного сфер